



Folkemøte om barmarkskjøring i Tana 01.12.08.

President Egil Olli

Først av alt vil jeg si takk for innbydelsen! Det er alltid hyggelig å komme til Tana og møte folk direkte. Og det er godt å se lokalt engasjement og interesse for eget samfunn.

I Tana betyr samfunnsengasjement blant anna at folk er opptatt av utmarksområdene og viddene i kommunen. Dette er områder som betyr mye for dere som bor her. Vi kjenner dette engasjementet også fra andre bygder i nord. Fjell, vidde og vann har gitt grunnlag for bosetting her nord.

Det er der vi har hentet levebrødet vårt. Det er der vi har lært å takle hverdagen i et landskap og klima som ikke alltid er like gjestmildt. Og det er der mange av oss føler oss hjemme.

Også i dag henter mange av oss viktig tilskudd til levebrødet fra vidde og vann. I Tana, som i andre samiske bosettingsområder, blir det årlig høstet utmarksressurser for store verdier. Dette er ressurser som ellers ikke ville blitt brukt.

Verdien av utmarka og fjellviddene har likevel forandret seg for noen av oss. De av oss som er i fast arbeid, sitter på kontor eller har arbeidsplassen sin langt unna de kjente utmarksområdene, har ikke mulighet til å ferdes ute så ofte. For oss som tilhører den gruppa, har bruken av vidda fått mer preg av friluftsliv og rekreasjon.

Vi er ikke lenger direkte avhengig av det vi høster på vidda eller av fisken vi får i vanna. Men turene dit har likevel stor verdi for oss. Det er dit vi drar for å finne nye krefter og hente oss inn etter en travel hverdag. Men det er også dit vi drar for å kjenne tilhørighet med det tradisjonelle samfunnet og oppleve noe av det som var viktig for våre forfedre. Vi ønsker å gi barna våre del i dette, og slik knytte dem til bygdene og landskapet de kommer fra.

Når vi diskuterer viddene og utmarksområdene våre, kan vi ikke unngå å komme inn på spørsmålet; hvordan kommer vi oss dit? Det er det som er temaet i dag. Tana kommune har bedt oss hit for å diskutere barmarkskjøring. Det er ikke et enkelt tema å diskutere.

Det rører ved mange problemstillinger og ulike interesser. Og, ikke minst, det handler om ulike verdisyn og livsformer. Med det mener jeg at lovmakerne og dem loven skal gjelde stiller med ulike utgangspunkt. Det er gjerne disse forskjellige utgangspunkta som skaper uenighet om lovverket og om fortolkninga av det.

Tana kommune er uenig med fylkesmannen og hans forståelse av gjeldende regelverk. Dere mener at fylkesmannen hindrer tradisjonell bruk av utmarka i kommunen. Sametinget ser også grunn til å ha et kritisk blikk på forvaltninga av loven, og på kommunenes myndighet til å føre en selvstendig politikk på dette området.

Men like viktig er det å ha fokus på det nasjonale nivået. Det er det nivået som er ansvarlig for å lage lovverket og retningslinjene kommunene – og fylkesmannen, må følge.

Tilgang til og bruk av de store fjell- og utmarksområda våre er et område der Sametinget ønsker å føre en klar politikk, og der vi også, til en viss grad, *har* en mulighet til å forme denne politikken. Denne politikken vil være forankra i lokal tradisjon og praksis.

Vi er alle kjent med at det foreligger et nytt lovforslag for motorferdsel. Direktoratet for naturforvaltning sendte i fjor ut forslag til nytt regelverk for motorferdsel i utmark og vassdrag til høring. Sametinget ga en bred uttalelse, og pekte blant anna på følgende forhold:

- Punkt 1: Lovforslaget diskuterer i liten grad hvilke *verdier* som ligger til grunn for bruken av og forståelsen for landskapet.
- Punkt 2: Sametinget etterlyste videre et grundig dokumentasjons- og kartleggingsarbeid av motorferdselen i utmarka. Det er ikke nok å vite hvor mange kjøretøy som finnes, men også hvor og når disse blir brukte, og hvilke miljøbelastninger de eventuelt representerer.
- Punkt 3: SD er enig i at motorferdselen har økt de senere åra, særlig i Nord-Troms og Finnmark. Sametinget er også enig i at motorferdselen på barmark i sum bidrar til store naturødeleggelser, i noen områder mer enn andre. Slik sett vil i særlig grad barmarkskjøringa kunne komme til å svekke naturgrunlaget for samisk kultur på sikt.

Videre ga Sametinget klare signal om at det er nødvendig å legge opp til ulik behandling av søkerne. Bygdefolk som lever av landskapet og ressursene skal kunne behandles annerledes enn fritidskjøreren utenfra. Kommunens, eller bygdas befolkning må kunne prioriteres framfor utenbygds folk. Det er i denne sammenhengen aktuelt å vise til Finnmarkslova og formålet med den.

Jeg vil gjerne utdype disse punkta, og jeg vil starte med å diskutere *verdier*. Så vil kanskje enkelte spørre; er motorferdsel og barmarkskjøring en samisk verdi? - Nei, selvsagt ikke, å kjøre skuter er i seg selv ikke en samisk verdi. Men å kunne komme

ut på vidda og til fiskevann er en viktig verdi i samiske samfunn. Å ha enkel tilgang til de tradisjonelle bruksområda er noe alle som bor her setter pris på.

Vi ønsker å bruke disse områda slik de har vært brukt gjennom generasjoner. Vi ønsker å gi våre barn og unge del i de opplevelsene og erfaringene vidda og utmarka gir. Den kunnskapen om landskapet vi har fått av våre foreldre, ønsker vi å gi videre til våre barn. Og vi ønsker å kunne bruke vårt eget landskap på måter som er tilpassa vår moderne hverdag.

Alt dette er samiske verdier. Det er grunnleggende verdier og praksiser som vil måtte stå urørt i de samiske samfunna. Og det er noe mer og annet enn friluftsliv og rekreasjon.

Lov om motorferdsel er basert på et annet verdigrunnlag. I den legges det til grunn at naturlandskapet først og fremst er en ramme for rekreasjon og friluftsliv. Det er et sted folk kan finne fred og ro, ikke en plass for arbeid og høsting.

Det er altså to ulike syn på naturlandskapet som møtes i denne debatten. Så langt har det nasjonale synet vunnet innpass. Sametinget har i sin høringsuttalelse sett fokus på det samiske verdigrunnlaget. Vi forventer at denne forståelsen blir lagt til grunn for det endelige lovutkastet.

Er så Tana kommune sin reaksjon på motorferdsellova et uttrykk for at lova bryter med grunnleggende lokale, samiske verdier? Slik jeg ser det, kan det være en måte å tolke Tanaværingene sin reaksjon på motorferdselspolitikken på. Jeg vil begrunne dette med å peke på et viktig trekk i samisk tradisjon; nemlig evnen og viljen til omstilling.

Tilpassing til nye bruksmåter, nye redskaper og ny teknologi har alltid stått sterkt i de samiske samfunna. Ferdsel i - og høsting av - utmarka er gode eksempler på dette. Der vi før brukte føttene, rein eller hest, bruker vi i dag skuter, sekshjuling og fly. Og der vi før rodde, har vi i dag hurtiggående båter.

Slik har vi tilpasset oss og tatt i bruk nye hjelpemiddel. Slik vil vi også gjøre i framtida. Tradisjon er ikke noe som er stivna, tradisjon er også endring. Vi holder fast på det viktigste; å ferdes i og høste av utmarka. Men vi endrer måten vi gjør dette på.

Til punkt to vil jeg si: Vi trenger mer kunnskap om motorferdsel og bruk av utmarka. Vi reagerer sterkt på at Direktoratet for naturforvaltning legger fram et lovforslag som er basert på et meget svakt kunnskapsgrunnlag.

Det er ikke nok å basere seg på å telle trafikken på enkelt, tilfeldig utvalgte plasser. Eller å telle antall dispensasjonssøknader og ikke spørre om disse faktisk er blitt

brukte. Vi må vite mer enn hvor mange snøskutere og ATV-kjøretøyer som finnes. Vi må vite hvordan og når de brukes.

Er det for eksempel ren fritidskjøring? Er det høsting og nyttekjøring? Hvor ofte og hvor mye blir de brukte? Og hvem bruker de?

Kjører folk etter gamle kjørespor, eller blir det stadig laga nye spor som går til områder der det før ikke har vært motorisert ferdsel?

Vi må også vite *hvem* det er som kjører. Er det først og fremst i forbindelse med elgjakt og garnfiske at kjøring foregår? Er det først og fremst godt voksne menn som kjører, eller er disse turene familieturer? Hva med barn og unge? Hvordan ser de på denne forma for utmarksbruk? Og hvor er kvinnene? Vet vi nok om deres praksis med og holdninger til barmarkskjøring?

Vi forventer svar på disse spørsmålene. Vi krever at de sentrale myndighetene at de slutter å synse og mene, og starter med å basere sine forslag på fakta og innsikt. Ny forskning trengs for å ulike sider ved lokal bruk og ferdsel. Vi vil også få belyst verdier og praksiser som ligger til grunn for denne ferdselen. Og vi vil få innsikt i hvilken betydning utmarka og bruken av den har for videre bosetting og næringsvirksomhet i samiske områder.

Sametinget erfarer at tilgang til utmark og vidde har stor betydning for folks levekår i nord. Lett tilgang til de store og rike landområda og ressursene her, er avgjørende for mange for å fortsatt bo i disse områda.

Formålsparagrafen i Finnmarksloven legger også til grunn for forvaltning av utmarksressursene i at disse skal være til beste for innbyggerne i fylket, og særlig som grunnlag for samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsutøvelse og samfunnsliv. Det er på bakgrunn av dette at Sametinget foreslår at lokalbefolkningen skal sikres retten til ferdsel på vidda framfor utenbygdsfolk.

Til sist vil jeg be dere være med å reflektere på vår egen praksis med å bruke vidda ferdes med motoriserte kjøretøy. Sametinget var inne på dette i sin uttalelse til lovforslaget. Vi uttrykte da at vi er villig til å reflektere over vår egen praksis når det gjelder motorisert ferdsel. Vi må stille spørsmål om den er bærekraftig på sikt. Eller er det slik at det kan være rom for å endre noe?

Vi skal ikke være redd for endringer. Jeg har nevnt det før, og sier det igjen; samiske samfunn er vandt med å tilpasse seg nye betingelser. I dag betyr tilpassing, kanskje mer enn før, også å *velge bort* noe.

Det kan bety å velge bort eldre former. Det kan også bety å velge bort noen av de *nye* mulighetene. utfordringene til oss i dag blir da å svare på følgende spørsmål:

Hvilke praksiser kan og vil vi forsette med? Hva er viktige lokale interesser? Er det den enkeltes behov for ferdsel og høsting til eget behov?

Vi må være villige til å se på eget kjøremønster. Men viljen til å stille egen praksis i et kritisk lys innebærer også at vi har lov til å stille de samme kritiske spørsmålene til alle grupper som bruker vidda. Reindriften er klart den største av disse brukerne.

Effektiv reindrift i dag innebærer utstrakt bruk av motorkjøretøy. Av reindriften samla trafikk representerer barmarkskjøringa helt klart den største miljøbelastninga. Sametinget har ved tidligere anledninger stilt spørsmålet om behov for begrensinger i denne kjøringa. Vi utfordrer næringa igjen og ber svar på hva som er reindriften behov med tanke på effektiv drift. Kan reindriften akseptere begrensinger i barmarkskjøringa og hvordan kan det eventuelt gjøres?

Diskusjonen er viktig av mange årsaker. Tilgang til og bruk av vidda er nært knytt til det tradisjonelle leveviset i samiske områder, det har betydning for videreføring av kunnskap og kultur. Og det har betydning for fortsatt bosetting i samiske områder. Det har også med miljø og folkehelse å gjøre. Det berører oss alle. Og det er en diskusjon som er for viktig til å bli gjenstand for synsing og skjellsord.

Sametinget er derfor glad for initiativet Tana kommune har tatt ved å engasjere hele befolkningen i diskusjonen om ferdsel i utmarka. Vi vil støtte opp om alle forsøk på å føre videre en saklig debatt. Vi vil bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget. Vi vil se kritisk på lovverket, og vi vil se kritisk på egen praksis.

En god diskusjon i dag vil styrke grunnlaget for vår argumentasjon i møte med de nasjonale myndighetene. Det vil kunne påvirke utforminga av en ny politikk for ferdsel i utmarka, en politikk som i større grad enn i dag er basert på lokale, samiske verdier og praksis.